

Ministerstwo
Sportu i Turystyki

DIAGNOZA SPOŁECZNA ZAPOTRZEBOWANIA NA INFRASTRUKTURĘ SPORTOWO-REKREACYJNĄ

Streszczenie raportu z badania jakościowego i omnibusowego

Raport opracowali:
Sylwia Nowak, Robert Wierzbicki

lipiec–wrzesień 2016

Projekt graficzny: K16 Support

Projekt okadki: K16 Support / Zdjęcie na okładce: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Skład: K16 Support

www.k16.com.pl

DIAGNOZA SPOŁECZNA ZAPOTRZEBOWANIA NA INFRASTRUKTURĘ SPORTOWO-REKREACYJNĄ – STRESZCZENIE

Czy Polacy są aktywni fizycznie?

Badanie pokazało dysonans pomiędzy deklaracjami osób uważających się za „aktywne”, a rzeczywistym udziałem w aktywności fizycznej. Podczas gdy znacząca większość respondentów biorących udział w badaniu jakościowym uważa się za osoby „aktywne”¹, zgodnie z definicją aktywności fizycznej tylko 19% Polaków w wieku 15–65 lat można zaliczyć do grona osób aktywnych fizycznie. Do osób aktywnych częściej zaliczają się mężczyźni i młodzież, co pokazuje, że wychowywanie dzieci, zwłaszcza w wieku 0–14 lat, jest jedną z barier utrudniających podejmowanie aktywności. Poza tym najczęściej brak aktywności powodują: zmęczenie po pracy lub szkole, pogoda, pora roku, brak oświetlenia, ograniczenia fizyczne i ceny biletów. W świetle badania rolę aktywizującą spełniają masowe wydarzenia sportowe oraz lokalne inicjatywy. Co piąty Polak został zachęcony do uprawiania sportu przy okazji wydarzenia sportowego lub zaproszenia od znajomego.

Istnieje duża presja społeczna na bycie aktywnym. Polacy nauczyli się jednak redukować dysonans poznawczy związany z faktem, że nie podejmują wysiłku fizycznego. Istnieje tendencja do uznawania się za „osobę aktywną”, chociaż głębsza analiza pozwala odkryć, że „aktywność” ma bardziej charakter towarzyski (wyjście ze znajomymi), czy rekreacyjny (odpoczynek na dworze) i nie musi być związana z jakimkolwiek wysiłkiem fizycznym². To pokazuje potrzebę działań komunikacyjnych i uświadamiania, czym faktycznie jest ruch i jakie jest jego znaczenie.

Postrzeganie roli aktywności fizycznej zmienia się wraz z wiekiem. W grupie młodzieży wiąże się ona z przynależnością do grupy i budowaniem własnej tożsamości. Młodzież poszukuje także doznań intensywnych, trudnych, wyjątkowych³. Najczęściej wybierane formy aktywności w tej grupie to sporty ekstremalne, drużynowe i uniwersalne. Grupa rodziców (ustabilizowanych) większą wagę przykładają do wymiaru praktycznej aktywności fizycznej (atrakcyjny wygląd, przyjemność, czas dla siebie) i mody (podejmowanie modnych form aktywności). Najczęściej podejmowanymi aktywnościami są tu zajęcia fitness, sporty drużynowe, intensywne i modne, np. bieganie. Dla starszych aktywność fizyczna oznacza głównie dbanie o zdrowie, dobre samopoczucie i możliwość nawiązywania relacji (aktywność społeczna). Nie oczekują oni intensywnych doznań ani dużego zmęczenia, najczęściej wybierają nordic walking, rower, siłownię i pływalnię.

Respondenci wskazują na większą dostępność najbardziej „standardowych” dyscyplin (piłka nożna, rower, pływanie), natomiast wiele atrakcyjnych i modnych aktualnie aktywności, które badani chcieliby podejmować, jest niedostępnych ze względu na brak infrastruktury lub wysokie koszty (rolki/deskorolki – brak tras i dobrych nawierzchni, wspinaczka – drogo, bmx/skatepark – bardzo rzadkie).

Jakie obiekty sportowo-rekreacyjne Polacy odwiedzają najchętniej?

Do najpowszechniejszych obiektów w pobliżu miejsca zamieszkania (w zakresie półgodzinnego spaceru) należą boiska, hale sportowe i pływalnie kryte, siłownie i siłownie plenerowe, sale fitness. Następnie korty tenisowe, przyszkolne stadiony, stoły pingpongowe. Do najrzadziej występujących obiektów należą korty do squasha, ścianki wspinaczkowe, miejsca do

¹ Subiektywne odczucie badanych wyrażane podczas rozmów z fazy jakościowej.

² Źródło: Wynik analiz opartych na badaniu jakościowym.

³ Źródło: Wynik analiz opartych na badaniu jakościowym.

uprawiania street workout/kalisteniki/parkouru. Najpopularniejszym obiektem, z którego korzysta blisko połowa Polaków, jest pływalnia kryta. Następnie: pływalnia otwarta, siłownia plenerowa, kręgielnia i siłownia. Osoby, które korzystają z obiektów, są z nich na ogół zadowolone. Głównymi przyczynami braku korzystania z pobliskich obiektów są brak czasu i inne upodobania sportowe, pojawia się także wysoka cena biletu.

Dlaczego lubimy plenerowe obiekty sportowo-rekreacyjne?

Najistotniejszymi walorami urządzeń plenerowych są: dobra dostępność (pieszo lub rowerem), dostęp do wody, bliskość innych obiektów sportowych, bliskość innych atrakcji, niekoniecznie sportowych.

Siłownie plenerowe należą do najpowszechniej występujących obiektów na otwartym powietrzu. Są one najczęściej odpowiednio zaaranżowane i dobrze utrzymane – użytkownicy podkreślają istotność wkomponowania obiektu w zieleni. Jednocześnie wszystkie grupy wiekowe traktują te urządzenia bardziej jako miejsca spotkań, ewentualnie rozciągania czy rozgrzewki przy okazji innych sportów, niż jako docelowe miejsce treningowe. Bezsprzecznymi, wskazywanymi atutami są: dostępność, brak opłat i walory społeczne (możliwość spotkania z innymi ludźmi). Najbardziej korzystającą grupą są rodzice. Wskazano najbardziej pożądane kierunki optymalizacji tych urządzeń jak: oddalenie od ulic, łatwość odnalezienia w przestrzeni, intymność miejsca, otwarty charakter, bliskość zieleni i naturalne otoczenie, zacienienie, wyposażenie w ławki, wodę, instrukcje obsługi pozwalające zaplanować trening, opis poszczególnych ćwiczeń.

Boiska przyszkolne i orliki, choć liczne, postrzegane są przez respondentów jako mało dostępne z powodu ciągłego obłożenia i trudności dostania się do nich. Badani doceniają dobrą jakość, czystość, zamknięte szafki. Do najczęściej wskazywanych uwag należy brak zacienienia i notoryczna zajętość obiektu. Są to obiekty najczęściej wykorzystywane przez młodzież i grupę ustabilizowanych.

Boiska osiedlowe występują rzadziej niż orliki i boiska przyszkolne. Są postrzegane jako mniej zadbane, posiadające nawierzchnię słabej jakości. Zazwyczaj brakuje im ogrodzenia. Najczęściej wykorzystywane przez młodzież, spontanicznie, bez wcześniejszego planowania i regularności. Bardzo potrzebne w przestrzeni jako uzupełnienie orlików i boisk szkolnych, dające możliwość swobody, nieskrępowanej gry, w dowolnym gronie (znajomi, rodzice z dziećmi, grupy młodzieży itp.).

Parkour to rzadko spotykane miejsca ćwiczeń, częściej organizowane przez ćwiczących, którzy samodzielnie budują przeszkody. Zresztą istotą parkouru jest pokonywanie istniejących elementów przestrzeni miejskiej, takich jak mury, schody, poręcze, ściany, słupy. Jest to aktywność bardzo modna i atrakcyjna zwłaszcza dla młodzieży, wokół której buduje się subkultura podobna do innych subkultur związanych ze sportami ulicznymi (deskorolki, bmx), która może wносить w przestrzeń miasta także elementy sztuki ulicznej (street art – graffiti).

Skateparki są rzadko dostępne, znajdują się poza ścisłymi centrami miast. Umożliwiają aktywności miłośnikom rolek, deskorolek, bmxów, hulajnóg. Miejsca spotkań lokalnych „wspólnot”, mają znaczenie integrujące. Użytkownicy zauważają, że skateparki warto kojarzyć z innymi urządzeniami rekreacji i małą architekturą (tory do jazdy na rolkach, ławki, daszki). Wśród mankamentów najczęściej wymieniane są: brak osłon od wiatru i brak miejsc do odpoczynku.

Tory rowerowe występują rzadko, ale mogą być atrakcyjnym uzupełnieniem skateparków, dając większe możliwości zróżnicowanej aktywności miłośnikom rowerów bmx. Wzbudzają zainteresowanie. We wszystkich badanych lokalizacjach

znajdują się samodzielnie, oddolnie wykonywane terenowe tory rowerowe, które stają się także miejscem spotkań młodzieży. Użytkownicy dbają o nie i identyfikują się z nimi. Miejsca oddolne, pomimo społecznie pozytywnego charakteru, nie zawsze spotykają się z aprobatą lokalnych władz. Należy mieć na uwadze, że młodzież potrzebuje miejsc, w których może się integrować, rozwijać pasje i budować swoją tożsamość, uczestnicząc we współtworzeniu przestrzeni.

Urządzenia do uprawiania street workout / kalisteniki są rzadko spotykane. Doceniane jest ich położenie w miejscu zacienionym i wkomponowanie w zielen, podobnie jak w przypadku siłowni plenerowych. Aktywność mało znana, ale coraz bardziej popularna i modna wśród młodzieży, wzbudza coraz większe zainteresowanie. Kierunki optymalizacji: informacje o zasadach i sposobach ćwiczeń, zróżnicowanie trudności sprzętu i treningu.

Inne obiekty plenerowe na otwartym powietrzu wskazywane przez badanych to pływalnie otwarte, obiekty lekkoatletyczne, korty tenisowe i stoły pingpongowe. Docenia się ich bliskość od miejsca zamieszkania, obecność w pobliżu placu zabaw, zacienienie, możliwość pozostawiania roweru.

Jakie obiekty kubaturowe Polacy cenią najbardziej?

Wśród obiektów infrastruktury sportowo-rekreacyjnej znajdującej się wewnątrz budynków, bezpłatnej lub o niewysokiej opłacie, Polacy lubią najbardziej pływalnie kryte oraz sale sportowe.

Pływalnie kryte są powszechnie dostępne (geograficznie i cenowo), posiadają ofertę dla różnych grup wiekowych.

Sale sportowe to miejsca, w których najchętniej spotyka się młodzież, studenci oraz młode osoby pracujące. Obiekty te integrują grupy znajomych i motywują do regularnej aktywności. Najchętniej wykorzystywane w sezonie jesienno-zimowym, kiedy na boiskach jest zimno i ciemno.

Inspiracje z zagranicy – co podoba się Polakom?

Wśród pokazanych przykładów zagranicznych ogólnodostępnych urządzeń sportowo-rekreacyjnych (zadaszone boisko sportowe do gier i sportów ulicznych, wielofunkcyjny zespół urządzeń sportowych, dużych rozmiarów zjeżdżalnia terenowa z przepłotniami, plenerowe zestawy do ćwiczeń/kalisteniki) za największe ich atuty uznano: dostępność i zróżnicowanie urządzeń, wielofunkcyjność, możliwość trenowania (albo zabawy) – w zależności od potrzeb, możliwość implementacji obiektów jako uzupełniających istniejącą ofertę, np. w pobliżu innych urządzeń lub ścieżek rowerowych, integrujący charakter urządzeń, mogących pełnić także rolę miejsca spotkań lokalnych grup. Zaś do najczęściej wskazywanych zagrożeń należy obawa przed dewastacją, brak nadzoru, obawa przed brakiem dostępności spowodowanym ciągłym obciążeniem obiektów. Widać wyraźne zainteresowanie nowymi formami zagospodarowania sportowo-rekreacyjnego i potrzebę wprowadzania nowych rozwiązań, zwłaszcza o charakterze wielofunkcyjnym, integrującym, dostępnym dla wszystkich grup wiekowych, umożliwiającym podejmowanie różnych form aktywności o zróżnicowanym poziomie trudności.

Infrastruktura sportowo-rekreacyjna – co dalej?

W ofercie obiektów sportowo-rekreacyjnych w miastach dominują płatne i komercyjne. Obiekty bezpłatne są zauważane, ale nie wpisują się w potrzeby wszystkich grup docelowych. Nie ma takich ogólnodostępnych, bezpłatnych urządzeń

sportowo-rekreacyjnych, które zaspokajałyby potrzeby wszystkich grup wiekowych. Niezależnie od dostępności finansowej, brak obiektów sportowych w najbliższej okolicy dostrzega połowa ogółu Polaków i 65% osób aktywnych fizycznie. Do brakujących urządzeń należą pływalnie kryte, siłownie, siłownie plenerowe, lodowiska, ścianki wspinaczkowe, hale sportowe, tory rowerowe, kręgielnie i orliki. Do najbardziej pożądanых obiektów, z których badani chcieliby korzystać, należą: pływalnia kryta, siłownia plenerowa i sala fitness.

W świetle wyników badań inwestycje w rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej powinny obejmować: pływalnie kryte, jako obiekty najbardziej uniwersalne i pożądane, a obecnie bardzo zatłoczone, a także w boiska typu orlik (podobnie – mimo, że jest ich dużo, to ze względu na obłożenie, nie jest łatwo się na nie dostać). Jeśli chodzi o ćwiczenia plenerowe, to siłownie w plenerze są powszechnie dostępne, ale wiele aktywnych osób uważa je za urządzenia nieadresowane do nich. Stąd wniosek, że należy raczej wypracować nowe formy urządzeń plenerowych, a nie zwiększać ich liczbę. Warto się zastanowić nad adresowaniem obiektów do różnych grup docelowych. Wydaje się bowiem, że egalitarne podejście sprawia, że żadna z grup nie czuje się do końca adresatem oferty. Interesującym kierunkiem byłoby łączenie siłowni plenerowej z urządzeniami do street workout i kalisteniki (szczególnie istotne w przypadku adresowania obiektu do młodszych użytkowników) oraz wyposażanie terenu w miejsca odpoczynku, jak ławki i zieleń, oraz wodę. Duże zainteresowanie widać także wobec mniej powszechnych, choć coraz popularniejszych form aktywności (ścianki wspinaczkowe, tory rowerowe).

Najpełniejszą odpowiedzią na aktualne potrzeby mieszkańców miast w zakresie ogólnodostępnych, powszechnych, bezpłatnych obiektów sportu i rekreacji byłoby inwestowanie w strefy sportowo rekreacyjne, które:

- skupiają zróżnicowane elementy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (przy jednoczesnym wydzieleniu poszczególnych boisk / placów / torów, aby wzajemnie sobie nie przeszkadzały i nie tworzyć sytuacji niebezpiecznych);
- umożliwiają podejmowanie różnorodnych form aktywności
- zawierają ofertę skierowaną do różnorodnych grup wiekowych przy jednoczesnym zapewnieniu intymności przestrzeni przeznaczonej dla różnych grup odbiorców (chodzi o to, aby poszczególne urządzenia w ramach strefy były adresowane do różnych grup wiekowych, ale też nie wykluczały udziału osób spoza tych grup);
- poprzez swoje zagospodarowanie i różnorodność oferty mogą pełnić integrującą i włączającą rolę zwłaszcza w środowisku lokalnym;
- są dostępne w zmieniających się porach roku i warunkach atmosferycznych dzięki oświetleniu, częściowemu zadaszeniu, zacieleniu, ochronie przed wiatrem, zapewnieniu dostępu do wody.

Nota metodologiczna

Opracowanie, dotyczące diagnozy społecznej zapotrzebowania na infrastrukturę sportowo-rekreacyjną, zostało oparte na wynikach łączonego procesu badawczego obejmującego techniki jakościowe oraz ilościowe. Badania jakościowe odbyły się w formie wywiadów grupowych oraz wywiadów o charakterze etnograficznym. Badaniem zostały objęte cztery grupy wiekowe: młodzież w wieku 14–18 lat, studenci (19–25 lat), ustabilizowani (rodzice, 30–45 lat) oraz starsi (50–65 lat). Badanie ilościowe zostało zrealizowane w ramach pomiaru omnibusowego na reprezentatywnej dla ludności Polski grupie w wieku od 15 do 65 lat.